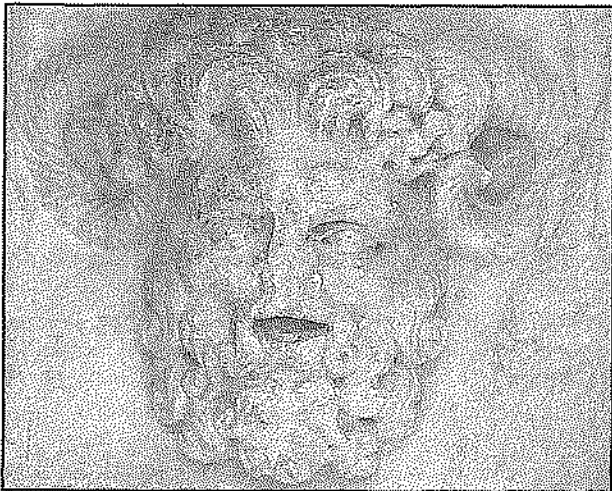

mesta Pulj: kompleks komunalne palače in Avgustovega templja na forumu, amfiteater, Porta Rata in antično obzidje ter cerkev in samostan sv. Frančiška. Dr. Bruna Kuntić Makvić (Filozofska fakulteta Zagreb, Oddelek za zgodovino) je v predavanju *Mirum perficere opus* s primerjavo pasijonov v grškem in latinskem jeziku podala pregled uporabljenih terminov za klesarsko in kiparsko delo ter možnost ugotavljanja istovetnosti z nekaterimi spomeniki na terenu. Zanimivi so odnosi med osebami različnih poklicev. Konservatorska in prezentacijska dela na poznoantičnem najdišču Ajdna nad Potoki je predstavil Milan Sagadin (Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Kranj). Anemari Bugarski-Mesdjian (Marseille) je spregovorila o izdelavi mozaikov in o vlogi mozaicistov. Ozrla se je na probleme interpretacije napisa *tessellarius-musiarius* in vlogo, ki jo je imel *pictor imaginarius*, najbolje plačani delavec delavnice mozaikov.

V okviru podteme o arheoloških kartah je Jasminka Čus-Rukonić (Creski muzej, Cres) predstavila otok Susak, na katerem vse do leta 1993 niso bila izvedena arheološka izkopavanja, temveč samo rekognosciranja. Vse dosedanje najdbe in podatki, vključno z novejšimi arheološkimi raziskavami, govorijo o živahni trgovski povezavi otoka Suska s cresko-lošinjsko skupino otokov. Isabela Modugno (Univerza v Padovi) je v okviru podteme računalniki v arheologiji prikazala teritorialni informacijski sistem v arheološki uporabi.

V okviru programa posvetovanja je bila predstavljena knjiga *Antička Pula* (avtorja: Klara Buršič-Matijašić, dr. Robert Matijašić), Zavičajna naklada "Žakan Juri", Pulj 1996, ki je izšla v hrvaščini, italijansčini in angleščini.

Po končanem posvetu je bila organizirana strokovna ekskurzija v rimski kamnolom *Cava Romana* v Vinkurranu pri Puli, Nezakcij, današnje Vizače, ter v kamnolom v Kanfanaru, kjer uporabljajo dva načina za pridobivanje kamna, in sicer nadzemni in podzemni.

Natisnjena je bila publikacija povzetkov predavanj v hrvaškem in angleškem jeziku, ki je bila dostopna udeležencem že na posvetovanju (Materijali 8. Pula, 1996, 106 strani) in v kateri so zajeti tudi referati, ki na posvetovanju niso bili predstavljeni.

Za temo naslednjega mednarodnega posveta leta 1997 je bil izbran imperialni kult na Mediteranu.

Snježana Hozjan

IV. DANI MATKA LAGINJE. Kulturno-znanstveni skup društva za povjesnico / Katedre Čakavskoga sabora, Klana, 22.3.1997

Uz dr. Jurja Dobrilu, porečko-puljskoga i tršćansko-koparskoga biskupa, koji je rođen u središnjoj Istri, najznamenitiji pripadnik hrvatskoga naroda Istre je dr. Matko Laginja iz njezina najistočnijega dijela, iz Klane, ponad Rijeke i Opatije. Oba ta prvaka nacionalnoga pokreta toliko su poznata da se čini kako je teško o njima nešto novo reći. Naravno, u znanstvenom i stručnom pogledu nikad se ne može reći da je istraživanje dovršeno, pa tome u prilog svjedoče i sadržaji "IV. dana Matka Laginje", a posebno jedan njihov dio - kulturno/znanstveni skup.

Matko Laginja rođen je 1852., a kao prognanik pred okupacijom koju je 1918. proveo Kraljevina Italija preminuo je 1930. god. u Zagrebu. Bio je hrvatski narodni preporoditelj, političar, odvjetnik, urednik, tiskar, književnik, jedini hrvatski ban iz Istre i drugo. God. 1992., u jeku ratnih zbivanja u Hrvatskoj, priredeno je opsežno obilježavanje 150. obljetnice Laginjina rođenja nizom kulturnih manifestacija, od kojih je jedna bio i višednevni znanstveni skup. Simpozij je započeo u palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a nastavljen je u Kastavu, središnjem mjestu Kastavštine; kulturne manifestacije odvijale su se i u Klani i u Ronjgima, također u Kastavštini. Ta višednevna kulturna i znanstvena događanja potekla su Klanjce da se organiziraju, da prihvate prijedlog Čakavskoga sabora (čije je sjedište u Puli) i osnuju njegovu katedru - Društvo za povjesnicu Klane. Tako su začeti i "Dani Matka Laginje", u okviru kojih je 22. ožujka 1997. god. po četvrti put priređen i kulturno-znanstveni skup, u Vijećnici Općine Klana. Naime, Laginja je rođen 18. ožujka.

Uoči skupa u Klani Petar Strčić i Ivan Šnajdar javnosti su predstavili treći svezak "Zbornika" Društva za povjesnicu / Katedre Čakavskog sabora Klana, u kojem su objavljena integralna ili dopunjena priopćenja s trećega znanstveno-stručnoga skupa (1996.), ali i neki drugi, dodatni materijali. Ova manifestacija nastavljena

je sa znanstvenim skupom, čiji su sadržaji interdisciplinarni. Tako su stručnjaci s Pedagoškoga fakulteta u Rijeci dali uvid u filološka i toponimijska istraživanja klanjskoga kraja: mr. Silvana Vranić govorila je o mjesnomu govoru naselja Breza, a mr. Stanislav Gilić o toponomiji katastarske općine Studena. Kao i tijekom prošlogodišnjih skupova dva su izlaganja posvećena velikome klanjskome sinu dr. Matku Laginji. Mr. Željko Bartulović s Pravnoga fakulteta u Rijeci pripremio je analizu istraživanja i proučavanja "Vinodoškog zakona" iz 1288. u djelu Matka Laginje. (To je dokument pisan glagoljicom, a jedan je od najznačajnijih pravnopovijesnih spomenika ne samo u Hrvatskoj već i uopće). Mr. Željko Klaić iz Varaždina dao je uvid u odnos Matka Laginje i hrvatskog i slovenskog pokreta u Istri rascijepljenoga na narodno-liberalnu in kršćansko-socijalnu struju u Istri u razdoblju od 1918. do 1929. godine. Potom je maestro Dušan Prašelj iz Rijeke referirao o glazbenom opusu dr. Jerolima Gržinića, rođenom u Klanju 1905., a preminuo u Sloveniji 1985. godine; osnovnu i srednju školu te teologiju polazio je u Ljubljani, gdje je postigao doktorat iz oblasti matematike i fizike, a glazbenu akademiju diplomirao je u Torinu. U njegov životopis dao je uvid Josip Gržiničić. O klanjskim feudalnim gospodarima Panizzoli i Scampichio iznio je podatke Ivan Šnajdar. Ravnatelj Povijesnoga arhiva u Rijeci Goran Crnković opisao je djelovanje Ivana Krstića na prijelazu iz 19. u 20. st. u vezi s Klanom. (Krstić je bio došljak iz Dalmacije, iz okolice Zadra, te je kao pouzdanik vladajućega talijanaško-talijanskog pokreta nastojao u kastavskom i opatijskom području razbiti hrvatski, a time i slovenski narodni pokret u susjednome kraju.) Nekoliko izvornih svjedočanstava o klanjskim odnosima sa susjednom Grobništinom u 16. i 17. st. (npr., u vezi s turskim prodorima) dao je dr. Irvin Lukežić s pedagoškoga fakulteta u Rijeci. I, na kraju, Ranko Starac izvjestio je slušateljstvo o rezultatima svojih istraživanja u 1996. godini (finacirala ih je klanjska općina) na Gradini ponad same Klane - nekadašnjem feudalnom kaštelu i vojničkoj utvrdi (dužina je oko 70, a širina oko 30 metara), čiji je crtež prezentirao već Valvasor.

I ovaj je skup o tzv. maloj sredini pokazao da se sustavnim, organiziranim radom s uspjehom mogu skupljati kamenčići koji će danas-sutra dati mozaik klanjskoga područja, upotpunjen saznanjima stručnjaka iz različitih oblasti i područja kulture i znanosti. Jer, ne treba zaboraviti: nekada je ovo područje s pet naselja (Breza, Klana, Lisac, Studene i Škalnica) bilo jedno od najprometnijih, na transverzalnim putevima koji su tekli od austrijskih i slovenskih zemalja ka hrvatskoj obali Jadranskog mora (Klana je, rekli smo, nedaleko od Rijeke i Opatije), odnosno iz Bosne i unutrašnjosti hrvatske prema Sloveniji i, dalje, prema Italiji. I danas je to jedno od najbogatijih šumskih i lovnih prostranstava u Republici Hrvatskoj. Stoga je tim zanimljivija njegova prošlost, do akcija Društva za povjesnicu Klane vrlo malo poznata.

D. André, M. Casteret, P. Carlier, A. Gautier, G. Kalliatakis, C. in L. Renouard: LA PLUME ET LES GOUFFRES. CORRESPONDENCE DE E.-A. MARTEL (1868-1936). Meyrueis, Association E.-A. Martel, 1997

Leto 1997 so v francoskem departmaju Lozère poimenovali "Martelovo leto". Pred 100 leti je namreč ta znameniti francoski raziskovalec krasa in kraških jam, imenujejo ga "utemeljitelj sodobne speleologije" (pri nas sicer imenujemo "očeta sodobne speleologije" A. Schmidla), med drugim je tudi prvi prodril po podzemeljski Pivki iz Postojnske do Magdalene jame, zaključil svoje drugo raziskovanje kraških planot Causses. Velik del departmaja Lozère obsegajo prav Causses in Martel jih je s svojimi raziskavami odkril Francozom in tako postavil temelje tamkajšnjega turizma, od katerega je zelo odvisen tudi proračun Lozère.

V Martelovem letu so v Lozère pripravili celo vrsto prireditev, eden najpomembnejših dogodkov pa je bila gotovo izdaja Martelove korespondence v obliki knjige z naslovom "Pero in brezna". Knjiga je bila domači in tuji javnosti podrobneje predstavljena na posebnem simpoziju o Martelu, ki je bil 17. in 18. oktobra v prestolnici departmaja, v mestu Mende.

Kako težka in obsežna naloga je bila priprava te knjige, kaže že podatek o Martelovih objavah: izpod njegovega peresa je izšlo preko 1000 člankov in 24 knjig. Med knjigami je nekaj prav obsežnih, npr. *Les Abîmes ...*, knjiga velikega formata, kjer samo poglavje o našem krasu obsega 57 strani. Vendar ni pisal le člankov in knjig, tudi zbirka njegovih pisem je zelo velika.

Avtorji, med njimi naj kot zanimivost omenim s. Marie Casteret, hči Norberta Castereta, znanega speleologa in publicista, katerega nekaj knjig je prevedenih tudi v slovenščino, so uspeli nalogo opraviti pravočasno in pred nami je obsežno in tehtno delo, ki tudi kaže na Martelovo na videz neizčrpano energijo: knjiga velikega formata (25 x 35 cm) na 607 straneh kakovostnega (in težkega!) papirja, v kateri je zbranih 1034 pisem Martelove korespondence. Da so delo zmogli, gre gotovo tudi zasluga številnim sodelavcem iz raznih dežel. V uvodu jih je naštetih 112, med njimi tudi dva iz Slovenije.

Seveda knjiga ni le preprost ponatis oziroma transkripcija Martelovih pisem. Po uvodnih poglavjih na 35 straneh (*Dediščina ...*, Dolga zgodovina pisem, Dopisovanje Martel - Casteret, Martel in njegova pisava, Osvetlitev Martelovega življenja, Literatura za Martelovo biografijo - upoštevanih je 6 prispevkov slovenskih avtorjev) se prične prava korespondenca.

Tudi ta je razdeljena na več poglavij oziroma sklopov, in sicer po časovnih obdobjih: 1859 (potrdilo o rojstvu), Otroštvo in mladostna popotovanja (1868-1882), Uvod v raziskovanje podzemlja (1883-1887), Veliki podzemeljski podvigi (1884-1894), Spelunca in